

KIRSAL ALANDAKİ KADINLARIN ÇEVRE BİLİNCİNİN OLUŞMASINDA ÇEVRE EĞİTİMİNİN ROLÜ (TOKAT MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİ)

By Rüveyda YÜZBAŞIOĞLU

KIRSAL ALANDAKİ KADINLARIN ÇEVRE BİLİNCİNİN OLUŞMASINDA ÇEVRE EĞİTİMİNİN ROLÜ (TOKAT MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİ)

Rüveyda YÜZBAŞIOĞLU¹

Özet

Doğanın özellikler tarımın sürdürülebilirliği için çevre kirliliği konusu dikkat edilmesi gerekmektedir. Tarım alanlarının kirlenmesi dönülmesi çok zor bir durumdur. İnsanoğlunun beslenmesi temel gıdalarla sağlanıp temel gıdalar tarım ile yetiştirilmektedir. Çevre kirliliği her yeri etkilediği gibi tarım alanlarını da etkisi altına almaktadır. Çevre kirliliğinde mücadelenin en önemli tedbiri bilinçli davranmaktır. Bilinçli davranmak için eğitim ön sıralarda yer almaktadır. En temel eğitim evde annelerle başladığından bu araştırmada kırsal alandaki kadınların çevre kirliliği hakkındaki bilgi ve tutumu belirlenmek istenmiştir. Bunun için Türkiye genelinde tarımda önemli yeri olan Tokat ilinde merkez kırsal alanında ikame eden 270 kadın ile görüşülmüştür. Kadınların ortalama yaşı 54 olup, %90'ını evli ve evlilik yaş yaş ortalaması 19'dur. Araştırma kapsamında görüşülen kadınların %50'si ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Kadınların %84'ü çevre kirliliği konusunu çok önemli bulmaktadır. Ancak kadınların %58'i kimyasal atıkları tarım arazilerinde yaktıklarını ve %94'ü kimyasal içerikli deterjan kullanmaktadır. Yani kadınlar çevre kirliliği konusunda bilgisi var ancak bilinçte eksiklik olduğu sonucuna varılabilir. Bu bölgede yaşayan kadınların çevre bilincin az olması çevre eğitimlerinin rolünün yetersiz olduğu, çevre kirliliklerine karşı önlem alabilmek için imkânların elverişsiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar çerçevesinde; kırsal alandaki kadınlara yönelik çevreyle ilgili eğitimlerin, toplantıların veya konferansların artırılmalı çevre ile ilgili konularda özendirici davranışlarda bulundurulabilir. Bölgede atıkların toplanabileceği yerlerin sayısı artırılmalı, toplanacak yerin yaşanılan alanlardan uzak bir yerde seçilmelidir. Geri dönüşümü yapılabilen atıkların geri kazandırılabilmesi ve çevreye olan zararlarını azaltmak için gerekli imkânların sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Bilinç, Çevre kirliliği, Kadın

THE ROLE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN FORMATION OF ENVIRONMENTAL AWARENESS OF RURAL WOMEN

(TOKAT CENTRAL DISTRICT EXAMPLE)

11

Abstract

It is necessary to pay attention to the environmental pollution issue for the sustainability of nature and agriculture. Pollution of agricultural lands is a very difficult situation to reverse. The nutrition of human beings is provided with basic foods and basic foods are prepared by agriculture. Environmental pollution affects agricultural areas as well as everywhere else. The most important measure of the fight against environmental pollution is to be consciously. Education to act consciously is at the forefront. Since the most basic education starts with mothers at home, in this study, it was aimed to determine the knowledge and attitude of rural women about environmental pollution. For this, 270 women residing in the central rural area of Tokat province, which has an important place in agriculture throughout Turkey, were interviewed. The average age of women is 54, 90% of them are married and the average age of marriage is 19. It was determined that 50% of the women interviewed within the scope of the research were primary school graduates. 84% of women find the issue of environmental pollution very important. However, 58% of women burn chemical wastes in agricultural fields and 94% use detergents with chemical content. In other words, women have knowledge about environmental pollution, but it can be concluded that there is a lack of awareness. It has been observed that the environmental awareness of women living in this region is low, the role of environmental education is insufficient, and the opportunities to take precautions against environmental pollution are inadequate. Within the framework of these results; Environmental trainings, meetings or conferences for women in rural areas should be increased and they can be encouraged on environmental issues. The number of places where waste can be collected in the region should be increased, and the place to be collected should be chosen in a place away from the living areas. It is necessary to provide the necessary opportunities to recycle the wastes that can be recycled and to reduce their damage to the environment.

Keywords: Knowledge, Consciousness, Environmental pollution, Women

5

¹Dr. Öğr. Üyesi

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60230, Tokat, Türkiye

e-mail: ruveyda.kiziloglu@gop.edu.tr

¹<https://orcid.org/0000-0002-6520-0543>

1 GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızla artışı, temel besin ve enerji kaynaklarına gereksiniminde arttırmaktadır (Demirbaş ve Aydın, 2020). Bu ise, yeni alternatif besin enerji kaynaklarının bulunması yönündeki araştırmaları yoğunlaştırmakta ve insanlığın bu alandaki gereksinimlerini karşılarken diğer yandan çevre ile ilgili sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra yaşanan yüzyıl içerisinde doğal kaynakların hızla tükenmesiyle bağlantılı olarak ortaya çıkan çevre sorunları küresel boyutta etkilerini göstermektedir (Çelenkli, 2017).

Türkiye’de ve tüm dünyada doğal çevrenin bozulması insanların doğal çevreyle girmiş oldukları yanlış iletişimden kaynaklandığı söylenebilir. Yok olan ormanlar ve canlı türleri, hava, su, toprak kirliliği gibi birçok çevre sorunuyla karşılaşmaktadır (Atasoy ve Ertürk, 2008; Yaraş ve ark., 2011).

TÜİK, 2021 verilerine göre Türkiye’nin 289 bin hektar ekim alanına sahiptir. Tarım alanlarının %10.58’i nadas alanları oluştururken %89.42’sini ekilen alanlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamı incelenecek olursa 3.577 bin dekar tarım alanı varken bunu %8.70’i nadas alanı %91.30’u fiilen ekilen alandır.

Doğanın güzellikleri tarımın sürdürülebilirliği için çevre kirliliği konusu dikkat edilmesi gerekmektedir (Afacan ve Demirci, 2011; Özbebek ve Akdemir, 2011). Tarım alanlarının kirlenmesi dönülmesi çok zor bir durumdur. İnsanoğlunun beslenmesi temel gıdalarla sağlanıp temel gıdalar ise tarımsal faaliyetler sonucunda yetiştirilmektedir. Çevre kirliliği her yeri etkilediği gibi tarım alanlarını da etkisi altına almaktadır. Çevre kirliliğinde mücadelenin en önemli tedbiri bilinçli davranmaktır. Bilinçli davranmak için eğitim ön sıralarda yer almaktadır (Karataş ve Aslan, 2012). En temel eğitim evde annelerle başladığından bu çalışmada kırsal alandaki kadınların çevre kirliliği hakkındaki bilgi ve tutumu belirlenmek istenmiştir (Erkal ve ark., 2011; Fidan ve ark., 2017; Eryılmaz ve Kılıç, 2019).

Çevre sorunlarının doğal yaşamı ve insanlığı tehdit edici noktaya gelmesi, sorunun yaşamsal önemi de ortaya koymaktadır. Toplumsal bir çevre duyarlılığı ve çevre alanında oluşması gereken toplum katılımı, sorunların çözümünde büyük bir adım olabilir.

Kırsal alanda yaşayan kadınların çevresel konulara ilişkin tutumlarını etkileyen etmenleri belirlemek ve çevre eğitiminin bilinç düzeninde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın materyalini, Tokat ili Merkez ilçe kırsal alanda ikametgâh eden 270 kadınla yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılmış ve toplanan anket verileri oluşturulmuştur. Veriler 2020 yılı Haziran-Eylül aylarına aittir. Toplanan veriler excel programı ile sanal ortama aktarılmıştır. Toplanan veriler frekans ve yüzdelik şeklinde değerlendirilerek çizelgeler oluşturulmuştur.

3. Araştırma Bulguları

Kırsal alanda ikame eden kadınların çevre kirliliği konusunda bilgi ve bilincinde eğitim etkisi var mı diye incelenmek istenen çalışmada kadınların sosyo ekonomik yapıları öncelikle incelenmek istenmiştir (Uzun ve Sağlam, 2005). Kırsal alanda ikame eden kadınların yaş ortalaması 54 olup, %90’nı evli, evli olanların evlilik yaş ortalaması 19’dur. Ailedeki ortalama çocuk sayısı 3, ailelerin aylık ortalama geliri 5 173.46 TL’dir. Tablo 1’de kadınların eğitim durumları verilmiştir. Tablo incelendiğinde kadınları yarısının ilkökul, %15’inin lise ve dengi, %11’inin okuma-yazma bilmediği, %9’u ortaokul ve %9’u yüksekokul veya üniversiteden mezundur. Ancak araştırma sonucunda kırsal alandaki kadınların %6’sının sadece okuma-yazması olduğu yani herhangi bir eğitim diploması olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 1. Kadınların eğitim durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Okuma-yazma yok	30	11.11
Okuma-yazma var (Diploma yok)	16	5.92
İlkokul	135	50.00
Ortaokul	24	8.88
Lise ve dengi	41	15.18
Yüksekokul-üniversite	24	8.88

Kadınlar TV izlerken öncelikle tercih ettikleri programlar arasında birinci sırada %53 ile haber gelmektedir. Daha sonra %30'luk oranla dizi-film ve %10'luk oranla gündüz kuşağı programları gelmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların TV izlerken öncelikle tercih ettiğiniz program

Dizi-Film		Haber		Belgesel		Gündüz P.	
Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
81	30.00	142	52.59	27	10.00	27	10.00

Tablo 3'te görüldüğü üzere kadınların %84'ü çevre kirliliği konusunu çok önemli bulduğunu beyan etmiştir. Yani çevre kirliliğini kadınlar çok önemli bir konu olarak bulurken kırsal alandaki kadınlar arasında çevre kirliliği konusunu önemli olmadığını düşünen ise kimse olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 3. Kadınlar için çevre kirliliği konusunun önem derecesi

	Frekans	Yüzde (%)
Çok önemli	226	83.70
Önemli	39	14.44
Ne önemli ne önemsiz	5	1.85
Önemli değil	-	-

Kadınların %68'nin çevre kirliliği konusunu takip ettiğini vurgulamış, çevre ile ilgili konuları %54'ü TV'den %12'si internetten ve %4'ü ise gazete-dergiden takip ettiğini söylemişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Kadınların çevre ile ilgili konuları takip ediyor ise takip ettiği kaynak

TV		Gazete-Dergi		İnternet	
Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
145	53.70	12	4.44	33	12.22

Kırsal alanda ikame eden kadınların tarım alanlarında yabancı ot, hastalık, böcek gibi zararlara karşı mücadele yöntemleri Tablo 5'te incelenmiştir. Kadınların yarıya yakını (%49) mekanikse-fiziksel mücadele, %26'sı kimyasal mücadele, %20'si kültürel mücadele ve %5'i ise biyo teknik mücadele kullanmaktadır.

Tablo 5. Kadınların yabancı ot, hastalık, böcek gibi zararlara karşı kullanılan mücadele yöntemi

Kültürel M.		Kimyasal M.		Mekanikse-Fiziksel M.		Biyo teknik M.	
Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
53	19.62	71	26.29	132	48.88	14	5.18

Çevre kirliliğinde kırsal alanda özellikle tarım alanlarında ürün hasat edildikten sonra kalanların yakılması olayı çok önemli bir sorun olmaktadır. Bunun için araştırma kapsamında görüşülen kadınların bu olaya bakışı için kadınlara "arazide kalan atıkları yakmayı doğru buluyor musunuz?" diye

sorulmuştur. Kadınların %42'si mahsuller hasat edildikten sonra arazide kalan atıkların yakılmasını doğru bulmaktadır. Burada arazide kalan atıklarının doğru bulanlar arazilerin daha kolay temizlendiği ve zamandan tasarruf edildiği için yakılmasının doğru bulunduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 6. Kadınların mahsuller hasat edildikten sonra arazide kalan atıkların yakılmasını doğru bulma durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Doğru bulma	114	42.22
Doğru bulmama	156	57.77

Tablo 7'de görüldüğü gibi kadınların %63'lük kesimi evsel atıkların ayrıştırıldığı veya imha edildiği yer olmadığını söylemişlerdir. Ayrıştırılmama nedenini ise gerekli imkânlarının olmamasıdır. Kadınların %37'si yani evsel atıklarını ayrıştıran kesimi oluşturanlar ise; atıklarını şehir merkezine götürme veya yakma yoluyla ayrıştırdıklarını söylemişlerdir.

Tablo 7. Evsel atıkların ayrıştırıldığı veya imha edildiği yerin olma durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Yerin olma durumu	101	37.40
Yerin olmama durumu	169	62.59

Çevre kirliliğinde kimyasal mücadele önüne geçilemeyen zorlu bir aşamadır. Tablo 8'de kırsal alanda ikame eden kadınların çeşitli nedenlerden dolayı evlerinde kimyasal deterjan kullanması incelenmiş ve kadınların %94'lük gibi büyük bir kısmı evlerinde kimyasal içerikli deterjan kullandığı belirlenmiştir.

Tablo 8. Kadınların evlerinde kimyasal içerikli deterjan kullanma durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Kullanan	253	93.70
Kullanmayan	17	6.29

Kadınların çevre bilincine karşı tutumunu belirleye bilmek için bir de "Çevreyi az kirliletecek daha az kimyasal içerikli ürün için daha fazla ödeme yaparak ürün satın alır mısınız?" diye sorulmuş ve verilen cevaplar Tablo 9'da incelenmiştir. Kadınların %61'lik kısmı yani kadınların yarısından fazlası çevreyi daha az kirliletecek daha az kimyasal ürün içeren ürünü satın almak için fazladan ödemeye razı olduğu gözlenmiştir. Kadınlara "Geri dönüşüm çevre kirliliğini azaltır mı?" diye 5'li likert ile ölçülmeye çalışılmıştır. Geri dönüşüm çevre kirliliğini azaltır fikrine kadınların %82'si tamamen katılırken, %15'i kısmen katılıyor, %1'i ne katılır ne katılmıyor, %1'den bile az (%0,38 oranında) hiç katılmıyor cevabı alınmıştır.

Tablo 9. Kadınların çevreyi az kirliletecek, daha az kimyasal içerikli ürün için daha fazla ödeme yapmaya razı olma durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Razı olan	166	61.48
Razı olmayan	104	38.51

Tablo 10 incelendiğinde kadınların çevre kirliliği sorununa yönelik konferans veya herhangi bir toplantıya katılma sıklığı durumu hiç yok denilecek kadar az (%0.74) olduğu belirlenmiştir. Kadınlar içerisinde çevre kirliliği sorununa yönelik konferans ya da toplantıya arasında çok sıklıkla katılan hiç kimse yoktur. %3'ü ara sıra, %21'i oldukça az, %75'i ise hiçbir zaman çevre kirliliği sorunu ile alakalı seminer ya da toplantıya katılmadığı belirlenmiştir. Kadınların %58'i çevreyi kirliletme durumundan dolayı kullandığı ürünü değiştirir fikrine tamamen katıldığını gözlemiştir. Kadınların kullandıkları ürünlerinin çevreyi kirliletme ürünü ise değiştirmeye tutumu incelenmeye devam edildiğinde; kadınların

%19'u kısmen katılırken, %21'i kararsız kalmış ve %1'i ise hiç katılmadığını beyan etmiştir. Burada hiç katılmıyorum cevabını veren kadınlar vazgeçemeyeceği ürünlerin olduğunu vurgulamışlardır.

Tablo 10. Kadınların çevre kirliliği sorununa yönelik konferans veya herhangi bir toplantıya katılma durumu

	Frekans	Yüzde (%)
Hiçbir Zaman	202	74.81
Oldukça Az	57	21.11
Ara Sıra	9	3.33
Sıkça	2	0.74
Çok Sıklıkla	0	00.00

Sonuç ve Öneriler

İnsanoğlunun hayatının sürdürebilmesi için zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Beslenme temel ihtiyaçların başında gelmektedir. Sağlıklı ve dengeli beslenmek ise sürdürülebilirlik için çok önemlidir. Sağlıklı beslenme ancak sağlıklı gıdalar ile sağlanabilir. Gıdaların işlenmemiş yani hammaddesi tarımsal ürünlerden oluşmaktadır. Bunun için sağlıklı tarımsal ürünler temiz ortamlardan yetişebilir. Ayrıca sürdürülebilir tarım için çevre kirliliği çok önemli bir konudur. İlk eğitim evde anne ile başlardan yola çıkılarak kırsal alandaki kadınların çevre kirliliğine bakışı, bilgisi ve en önemlisi bilinci belirlenmek amacı ile bu araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen kadınların orta yaşın üstünde eğitim öğretim seviyesi çok az olduğu belirlenmiştir.

Kırsal alanda ikame eden kadınların direk çevre kirliliği ile ilgili sorulara çok duyarlı olup çevre kirliliğine karşı bilgili olduklarını sanmaktadırlar. Ancak çevre kirliliğine neden olacak olayları (kimyasal ilaç kullanımı, tarımsal atıkları yakma vb) dolaylı sorulduğunda bilinç seviyesinin düştüğü belirlenmiştir. Yani kırsal alandaki kadınlar çevre kirliliği konusunu biliyor ve etkilerinin kendilerine ve sonraki nesilleri etkileyeceğinden korkuyorlar ancak çevre kirliliğine neden olacak olayların farkında değiller.

Tokat ili merkez ilçe kırsal alanında yapılan araştırma sonucunda; bu bölgede yaşayan kadınların çevre bilincin oluşturulmasında çevre eğitimlerinin rolünün yetersiz olduğu, çevre kirliliklerine karşı önlem alabilmek için imkânların elverişsiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar çerçevesinde;

- ✓ Kırsal alandaki kadınlara yönelik çevreyle ilgili eğitimlerin, toplantıların veya konferansların artırılmalı çevre ile ilgili konularda özendirici davranışlarda bulundurulabilir,
- ✓ Bölge de atıkların toplanabileceği yerlerin sayısı artırılmalı, toplanacak yerin yaşanılan alanlardan uzak bir yerde seçilmelidir ve
- ✓ Geri dönüşümü yapılabilen atıkların geri kazandırılabilmesi ve çevreye olan zararlarını azaltmak için gerekli imkânların sağlanması gerekmektedir.

4)Kaynakça

Afacan, Ö. & Demirci, G.M.P. (2011). Sürdürülebilir çevre eğitimi kapsamında tutum ölçeği geliştirme çalışması. 2 nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications.

- Atasoy E., & Ertürk H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10-1.
- Çelenkli, V. (2017). Türkiye’de çevre sorunları ve ekonomik etkileri. Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Demirbaş, M., & Aydın, R. (2020). 21. Yüzyılın en büyük tehdidi: küresel iklim değişikliği. *Ecological Life Sciences*, 15(4), 163-179.
- Eryılmaz, G. A., & Kılıç, O. (2019). Çevre koruma amaçlı tarımsal eğitimlerin çiftçi davranışlarına etkisi: Samsun ili Bafra ilçesi örneği. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 336-341.
- Fidan, F., Yeşil, Y., & Karasu, F. (2017). Kadın çiftçilerin sosyo-ekonomik güçlenmesinde eğitimin rolü. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 409-434.
- Karataş, A. & Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *ZfWT*, 2-4
- Kızılaslan, N. & Kızılaslan, H. (2005). Çevre konularında kırsal halkın bilinç düzeyi ve davranışları (Tokat ili Artova İlçesi örneği). *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 1
- Oğuz, C., Kan, A. & Kan, M. (2015). Women’s Role in Sustainable Rural Development: The Case Study of Yaylacık Village in Konya, Turkey. *Environment and Ecology at the Beginning of 21st Century*, CHAPTER 16, p.216-240.
- Özbebek, T. A. & Akdemir, Ö.G. (2012). Çevresel farkındalık. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* No:4. ss.227-246.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2021). (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>), Erişim tarihi 28 Nisan 2022.
- Uzun, N. & Sağlam, N. (2005). Sosyo-ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29: 194-202.
- Yaraş, E., Akın, E. & Şakacı, B.K. (2011). Tüketicilerin çevre bilinci düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Öneri* 9(15), 117-126.

KIRSAL ALANDAKİ KADINLARIN ÇEVRE BİLİNCİNİN OLUŞMASINDA ÇEVRE EĞİTİMİNİN ROLÜ (TOKAT MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİ)

ORIGINALITY REPORT

9%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	UZUN, Naim and SAĞLAM, Necdet. "Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi", Hacettepe Üniversitesi, 2005.	37 words — 2%
	Publications	
2	edergi.sdu.edu.tr	27 words — 1%
	Internet	
3	trdocs.org	22 words — 1%
	Internet	
4	www.researchgate.net	18 words — 1%
	Internet	
5	paperity.org	13 words — 1%
	Internet	
6	dergipark.org.tr	12 words — 1%
	Internet	
7	acikerisim.dicle.edu.tr	11 words — < 1%
	Internet	
8	repozitorij.unizg.hr	10 words — < 1%
	Internet	

-
- 9 earsiv.anadolu.edu.tr
Internet 9 words — < 1%
-
- 10 www.selcukmedj.org
Internet 9 words — < 1%
-
- 11 www.yscbooks.com
Internet 9 words — < 1%
-
- 12 YALÇIN ÇİVİ, Filiz and BÜYÜKBAY ORUÇ, Esen.
"Tokat İli Merkez İlçede Arıcılık Yapan İşletmelerde
Bal ve Diğer Arı Ürünlerinin Organik Üretim Potansiyeli",
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2015.
Publications 8 words — < 1%
-
- 13 moam.info
Internet 8 words — < 1%
-

EXCLUDE QUOTES ON

EXCLUDE BIBLIOGRAPHY ON

EXCLUDE SOURCES OFF

EXCLUDE MATCHES OFF